AUSCHWITZ-BIRKENAU

HISTORIE OG NÅTID

INNHOLD:

FØR AUSCHWITZ 3
- DEN NAZISTISKE IDEOLOGIEN 3
- UTBRUDDET AV DEN ANDRE VERDENSKRIG 3
- KONSENTRASJONSLEIRER I NAZI-TYSKLAND 4

AUSCHWITZ 1940-1945 LEIRENS HISTORIKK I KORTE TREKK 4
- OPPRETTELSE 4
- TVANGSFLYTTING FRA NÆRLIGGENDE OMRÅDER 5
- UTVIDELSEN 6
- AUSCHWITZ' UNDERLEIRE 7
- ISOLERING FRA OMVERDEN 7
- MOTSTANDSKAMP I OG UTENFOR LEIREN 7
- AUSCHWITZ SOM KONSENTRASJONSLEIR 8
- AUSCHWITZ SOM JØDENES TILINTETSGJØRELSESLEIR 9
- FRIGJØRINGEN 12
- ANTALL OFRE I KL AUSCHWITZ 12

ETABLERING AV MINNESTEDET OG MUSEET AUSCHWITZ-BIRKENAU 13
- BEGYNNELSEN 13
- OPPRETTELSE 13
- MUSEUMSAREAL 14
- DRIFTSMIDLER 14
- DET INTERNASJONALE OŚWIĘCIM-RÅDET 15
- PROGRAMRÅDET FOR LÆRINGSSENTRET OM AUSCHWITZ OG HOLOCAUST 15

MUSEETS AKTIVITETER 16
- SAMLINGER 17
- ARKIV 17
- KONTAKT MED TIDLIGERE FANGER 18
- DATABASE 19
- BIBLIOTEK 19
- RESTAURERING AV SAMLINGENE OG MUSEETS OBJEKTER 20
- LABORATORIET FOR RESTAURERING 20
- FORSKNING OG BEARBEIDING AV AUSCHWITZ`HISTORIE 20

UTSTILLINGER OG MARKERINGER 22
- HOVEDUTSTILLINGEN I TIDLIGERE KL AUSCHWITZ 1 22
- MINNESMERKET BIRKENAU 23
- NASJONALE UTSTILLINGER 23
- MIDLERTIDIGE UTSTILLINGER OG VANDREUTSTILLINGER 24
- FORLAGET 24
- INTERNETT 25

LÆRINGSAKTIVITETER 25
- DET INTERNASJONALE LÆRINGSSENTERET AUSCHWITZ OG HOLOCAUST (MCEAH) 25

BESØK I DEN TIDLIGERE KONSENTRASJONSLEIREN 26
- ÅPNINGSTIDER 27
- BEFARING - GENERELLE BEMERKNINGER 27
- OMRÅDER I DEN TIDLIGERE LEIREN AUSCHWITZ 1 28
- OMRÅDER I DEN TIDLIGERE LEIREN AUSCHWITZ 2-BIRKENAU 28
- GUIDER 28
- HÅNDBØKER 28
- DOKUMENTARFILM 29
- FORFLYTTING MELLOM LEIRENE 29
- MUSEETS ADRESSE 29

FRA AUSCHWITZ HISTORIE – TIDSLINJE 30

FØR AUSCHWITZ

"JØDENE ER EN RASE SOM MÅ TILINTETGJØRES FULLSTENDIG".
***Hans Frank**, sjef for Generalguvernementet for det okkuperte Polen*

"VI MÅ FRIGJØRE DEN TYSKE NASJONEN FRA POLAKKER, RUSSERE, JØDER OG SIGØYNERE".
***Otto Thierack**, Justisminister i Det 3.Rike*

"DEN VIKTIGSTE OPPGAVEN ER Å OPPSPORE ALLE POLSKE LEDERE (...), SLIK AT MAN KAN USKADELIGGJØRE DEM(...) ALLE POLSKE FAGMENN VIL BLI UTNYTTET I VÅR KRIGSINDUSTRI. /DERETTER VIL ALLE POLAKKER FORSVINNE FRA OMVERDEN".
***Heinrich Himmler**, Reichsführer SS*

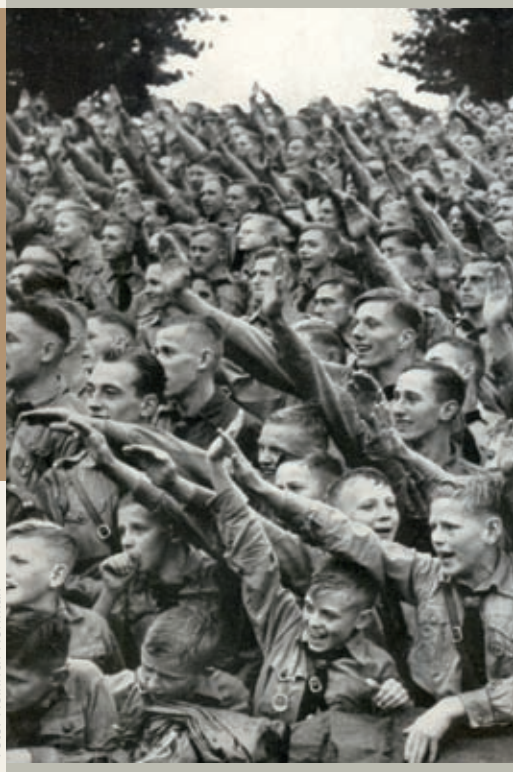

Foto: Heinrich Hoffman

Samling. Det tyske nazipartiet samles i Nürnberg. Medlemmer av Hitlerjugend hilser Adolf Hitler etter hans uttalelser: "Vi skal oppdra ungdommen, slik at hele verden skal skjelve i møte med den. Jeg vil ha ungdom som er herskende, ubøyelig, rakrygget,brutal og klare for voldelige handlinger".

DEN NAZISTISKE IDEOLOGIEN

Hatet til kommunismen, demokratiet og jøder, samt troen på den tyske nasjonens overlegenhet var de viktigste elementene i den nazistiske ideologien. For å oppnå et" raserent samfunn" planla de tyske nazistene utryddelse av jøder, slaver, romfolk(sigøynere) og andre.

Nazistenes ønske om å erobre nye områder som etterhvert skulle befolkes av tyskere var en av årsakene til deres ekspansjon og utbruddet av Den 2. verdenskrig. Adolf Hitler ledet det Tyske NasjonalSosialistiske Parti (NSDAP) som overtok styringen i landet i november 1933. Slik karakteriserte han målene for den planlagte krigen: "I vårt tilfelle dreier det seg ikke om å bekjempe flere mennesker, men utelukkende å skaffe større områder som egner seg til jordbruksformål".

UTBRUDDET AV DEN ANDRE VERDENSKRIG

Polen ble invadert av de tyske styrkene 1. september 1939 og 17. september kom angrepet fra de sovjetiske styrkene. Landet ble delt, slik at området hvor byen Oświęcim befant seg, ble innlemmet i Det 3. riket. Den sentrale delen av Polen ble gjort om til det såkalte Generalguvernementet. Det var fullstendig underlagt tysk styre og ble administrert av det nazistiske apparatet. I henhold til en pakt som Tyskland inngikk med Sovjetunionen i august 1939 ble de østlige områdene innlemmet i Sovjetunionen. Først i juni 1941, etter at Tyskland angrep Sovjetunionen, kom disse områdene under tysk okkupasjon.

Etter at Polen og flere europeiske land ble invadert, befant mesteparten av Europa seg under tysk okkupasjon. Danmark og Norge ble angrepet av den tyske hæren i april 1940, og i mai 1940 ble Belgia, Nederland, Luxemburg og deler av Frankrike angrepet. I april 1941 ble Jugoslavia og Hellas okkupert. I juni 1941 angrep tyske styrker sin tidligere støttespiller Sovjetunionen.

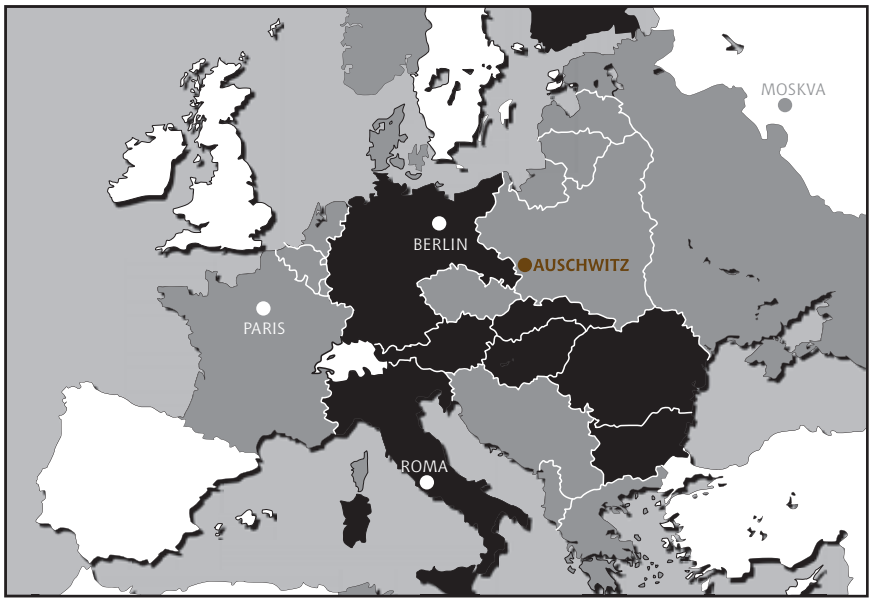

Auschwitz befant seg i hjertet av det okkuperte Europa. Nazi-Tyskland med forbundsfeller er merket med sort farge. Områder under tysk kontroll under Den 2. verdenskrig er merket i grått. Statsgrensene er fra tiden før 1939.

KONSENTRASJONSLEIRER I NAZI-TYSKLAND

Fra 1933 ble de det oppretet konsentrasjonsleirer i Nazi Tyskland. Der ble det innsatt politiske motstandere av det nazistiske systemet, personer som var betraktet som "uønskede elementer" og jøder. Etter utbruddet av Den 2. verdenskrig ble det opprettet leirer også i de okkuperte områdene.

I likhet med andre leirer var Konzentrationslager (KL) Auschwitz en statlig institusjon, som ble administrert av sentrale myndigheter i den nazistiske stat. Den ble styrt direkte fra SS Hovedkontoret for Økonomisk og administrativ forvaltning (WVHA), mens Hovedkontoret for Rikets Sikkerhet (RSHA) var ansvarlig for deportasjoner.

AUSCHWITZ 1940-1945 LEIRENS HISTORIKK I KORTE TREKK

OPPRETTELSE

Den nazistiske konsentrasjonsleiren Auschwitz har for hele verden blitt symbolet på Holocaust, forbrytelser mot menneskeheten og terror. Den ble opprettet i 1940 i utkanten av den polske byen Oświęcim. Nazistene innlemmet byen i Det tredje rike og omdøpte den til Auschwitz. Det samme navnet ble brukt på Konzentrationlager Auschwitz.

Leiren ble opprettet fordi massearrestasjonene av polakker førte til at fengslene i Polen ble overfylte. I begynnelsen skulle Auschwitz fungere som en av flere konsentrasjonsleirer som nazistene opprettet rundt 1930. Auschwitz fungerte som en slik leir gjennom hele sitt virke, selv om den fra 1942 også ble det største senteret for masseutryddelse av jøder.

Vaktmannskapet bestod av SS-medlemmer (Schutzstaffeln), opprinnelig en eliteavdeling som skulle beskytte medlemmene av det nazistiske partiet. SS fikk stadig større betydning, den ble en ledende enhet som overtok flere og flere oppgaver fra den statlige administrasjonen, politiet og hæren.

DE TYSKE OKKUPASJONSMAKTENE OPPRETTET LEIREN AUSCHWITZ I FORSTADEN TIL DEN POLSKE BYEN OŚWIĘCIM. NAZISTENE INNLEMMET BYEN I DET TREDJE RIKE.BYENS NAVN BLE SKIFTET TIL AUSCHWITZ OG DET SAMME NAVNET BLE BETEGNELSEN FOR KONZENTRATIONLAGER AUSCHWITZ.

Foto: SS

SS' leirbesetning.
Over 8000 SS-menn tjenestegjorde her mens leiren var i drift.

Det var SS som stod for ledelsen og vaktholdet i leiren og deltok i masseutryddelser og henrettelser av jøder. Kun tyskere var medlemmer av SS, men etterhvert også "Volksdoucher". Dette var personer med en annen nasjonalitet som kunne bevise sin tyske avstamning og som undertegnet den tyske nasjonale liste (Volksliste). De ble deretter rekruttert til SS. I tiden KL Auschwitz fungerte var det over 8000 SS-menn og kvinner som arbeidet der.

Ukjent fotograf

Tarnów. Nazistene vokter over de politiske fangene, like før de ble transportert til Auschwitz. 14. juni 1940 ankom den første transporten til leiren fra fengselet i Tarnów.

TVANGSFLYTTING FRA NÆRLIGGENDE OMRÅDER

I tiden 1940-1941 ble en hel bydel av Oświęcim og åtte nærliggende landsbyer tvangsflyttet for å gjøre plass for konsentrasjonsleiren. 60 prosent av byens befolkning var jøder. Disse ble sendt til til ghettoer, mens mange av polakkene ble flyttet til tvangsarbeid i Tyskland.

1200 tusen gårder ble fjernet. I nærheten av leiren ble det etablert verksteder, lagre og SS-kaserner.

En del av de fraflyttede bygningene ble tatt i bruk av SS-offiserene og vaktmannskapet som ofte ankom med hele familien. De tyske innflytterne, kontoransatte og politiet bodde også der. Fabrikker som allerede eksisterte i området ble overtatt av tyskere. Noen av disse ble stengt, andre utvidet og omgjort til bedrifter som kunne tjene den tyske krigsindustrien. 11000 polske, russiske og franske tvangsarbeidere ble beordret til å arbeide der, blant annet i den store kjemiske fabrikken IG Farbenindustrie.

Ukjent fotograf

Tvangsflytting av polske innbyggere fra områder i nærheten. Fotografi fra krigen.

Ukjent fotograf

April 1941. Tyskerne tvangsflytter jøder fra Oświęcim. Før krigen hadde byen 12000 innbyggere hvorav 7000 av dem var jøder.

Foto: SS, 1943

Bygging av leirbadene. I bakgrunnen ser man gasskamrene i krematorium 4 og 5 (mellom trærne).

UTVIDELSEN

Leiren ble anlagt i sentrum av det tyskokkuperte Europa. Gode transportforbindelser var grunnen til at tyske myndigheter utvidet den i stor skala og deporterte mennesker fra hele kontinentet til leiren. **Auschwitz bestod av tre hoveddeler:**

- **Den første og eldste var Auschwitz 1**, dvs Stammlager (mellom 12000-20000 tusen fanger) som ble opprettet i 1940 i bygningene til en gammel polsk militærkaserne. Leiren ble utvidet etter behov;

- **Den andre og største delen i Auschwitz-komplekset var Auschwitz 2--Birkenau** (i 1944 befant det seg over 90000 fanger der). Høsten 1941 begynte byggingen av leiren i bygda Brzezinka, ca 3 km fra Oświęcim. Menneskene som bodde der tidligere ble tvangsevakuert og bygningene fjernet. Gasskamrene, de største instrumentene for masseutryddelser i det okkuperte Europa, ble plassert i Birkenau. Der drepte nazistenene de fleste av jødene som ble deportert til leiren;

- **Den tredje delen – leiren Auschwitz 3-Monowitz** (også kalt Buna). Sommeren 1944 var det 11000 fanger der.Opprinnelig var den en av Auschwitz`underleire. Den ble opprettet i Monowice, cirka 6 km fra Oświęcim i nærheten av fabrikkområdet for kautsjuk og syntetisk gummi- Buna-Werke som tilhørte det tyske IG Farbenindustrie. Høsten 1944 ble underleiren Buna gjort om til en selvstendig enhet og omdøpt til KL Monowitz. De fleste andre avdelingene av komplekset ble underlagt administrasjon til Auschwitz.

Nasjonalarkivet i Washington

Et flybilde tatt av de allierte i 1944. På bildet ser en bl.a.leirene Auschwitz 1, Auschwitz 2-Birkenau, Auschwitz 3-Monowitz og den kjemiske fabrikken IG Farben.

Arbeitslager Trzebinia. En av de mange underleirene til Auschwitz.

Ukjent fotograf

AUSCHWITZ' UNDERLEIRE

I perioden 1942-44 ble det totalt opprettet 47 underleire og utekommando som benyttet seg av fangenes arbeidskraft. Leirene befant seg hovedsakelig i nærheten av tyske gruver, stålverk og andre produksjonsbedrifter i Øvre Schlesien samt ved de større gårdbrukene i området.

I 1943 BESTOD AUSCHWITZ-KOMPLEKSET AV TRE STORE LEIRE:
AUSCHWITZ 1, AUSCHWITZ 2-BIRKENAU,
AUSCHWITZ 3-MONOWITZ
SAMT FLERE MINDRE UNDERLEIRE.

ISOLERING FRA OMVERDEN

Alle leirene og underleirene ble omringet av piggtrådgjerder med flere vakttårn. Det var forbudt å holde kontakt mellom fangene og omverden. Området som var administrert av leirkommendanten og kontrollert av SS-vaktmannskapet var større enn det selve leirområdet. Det omfattet også 40km2 (Det såkalte Interessengebiet-Interesseområde) utenfor Auschwitz 1 og Auschwitz 2-Birkenau, samt områder knyttet til de mange underleirene, som i perioder befant seg i nokså stor avstand fra selve hovedleiren.

MOTSTANDSKAMP I OG UTENFOR LEIREN

Fangene prøvde å bevare sin verdighet til tross for vanskelige leveforhold og terroren de ble utsatt for. Dette gjenspeilet seg blant annet i deres motstandskamp, både den spontane og den organiserte. Fangenes kamp var i hovedsak rettet mot å befri deres medfanger fra døden. Motstandskampen omfattet også andre former: militær, kulturell, politisk og religiøs aktivitet. De første motstandskampgruppene ble dannet i leiren mot slutten av 1940. De ble opprettet av polakker som var den største gruppen i leiren på denne tiden. Fangene av andre nasjonaliteter organiserte seg også i 1942 og 1943. I 1944 ble Det Internasjonale Militære Oświęcim Råd dannet. De arbeidet for å forberede væpnet opprør i leiren. Motstandskampen i leiren hadde som mål å informere omverden om forbrytelsene som nazistene gjorde i leiren Auschwitz. Takket være kontakter med den aktive motstandsbevegelsen utenfor leiren ble det mulig å overføre informasjon om det som skjedde innenfor. Helt fra opprettelsen av leiren prøvde nnbyggerne i Oświęcim og områdene rundt å hjelpe til på ulike måter, ofte ved å sette sitt eget liv på spill, med å skaffe mat, medisiner og organisere flukt.

Foto: SS

Fotografier av fanger registrert i leiren:
en jødisk gutt, en ung romjente,
og en polsk jente.

Personalkortet til en polsk fange som ble arrestert for å ha hjulpet jøder.

Arkivet ved det statlige museum Auschwitz-Birkenau

Witold Pilecki var en polsk politisk fange som var en av de første grunnleggere og leder av motstandskampen i leiren. Han forfattet de første hemmelige meldingene som ble sendt til omverden.

Stanisław Gutkiewicz. Auschwitz, 1942

AUSCHWITZ SOM KONSENTRASJONSLEIR

Gjennom hele sitt virke fungerte Auschwitz ble etterhvert den storste av de tyske konsentrasjonsleirene. I begynnelsen ble først og fremst polakker som ble betraktet som for farlige plassert i leiren. Dette gjaldt politiske-, samfunns- og religiøse ledere, representanter for den polske intelligensia, kultur-og vitenskapsmenn, medlemmer av motstandsbevegelsen og offiserer. Den første transporten kom til Auschwitz 14. juni 1940 og bestod av 728 fanger fra byen Tarnów. Denne dagen betraktes som oppstarten av virksomheten Auschwitz. I hele leirens virke ble polakker plassert her. Hit kom også personer som ble tatt i massearestasjoner og fraflyttingsaksjoner. Hele familier ble fraktet fra Zamojsk, områder som skulle befolkes med tyske innflyttere og familier som ble sendt hit under oppstanden i Warszawa i 1944. De tyske myndighetene begynte etter hvert å sende grupper av fanger fra andre okkuperte land, romfolk og sovjetiske krigsfanger til Auschwitz. De ankomne ble registrert og nummerert. Fra 1942 ble også jøder fra massetransporter registrert og ført inn i registeret. Under utvelgelsen som ble utført av SS-leger ble mange av dem erklært som arbeidsdyktige eller valgt til dødelige medisinske eksperimenter.

Av de over 1 million deporterte til Kl Auschwitz ble det bare registrert og plassert i leiren cirka 400000 personer. Av disse var det cirka 200000 jøder, nesten 150000 polakker, cirka 23000 romfolk, 15000 sovjetiske krigsfanger og 25000 fanger med annen nasjonalitet. Over halvparten av dem døde på grunn av sult, umenneskelig tungt arbeid, terror, henrettelser, samt dårlige boforhold, sykdommer, avstraffelser, tortur og dødelige medisinske eksperimenter. Vel 200000 av fangene ble flyttet av nazistene til andre konsentrasjonsleirer, mange av dem døde. Ved frigjøringen befant det seg cirka 7000 fanger i leiren.

Foto: SS

Zofia Stepień-Bator: Auschwitz, 1944

Edward Galiński (polsk politisk fange) og Mala Zimetbaum (jødinne fra Belgia) rømte fra Auschwitz sommeren 1944. Etter to uker tok Gestapo det forelskede paret til fange og dømte dem til døden.

FANGEKATEGORIER OG IDENTIFIKASJONER I KL AUSCHWITZ

★	Jøder	– fra 1942 den største fangegruppe i leiren. Cirka 200000 registrerte.
▼	Politiske fanger	– cirka 160000. Flertallet var polakker arrestert i ulike hevneaksjoner eller arrestert for å ha deltatt i motstandskampen.
▼	Asosiale fanger	– hovedsakelig 21000 registrerte romfolk.
SU	Sovjetiske krigsfanger	– cirka 15000 hvorav 12000 registrerte.
EH	Fanger som skulle forbedres	– Plassert i leiren for faktiske eller mulige regelbrudd på arbeidsplassen. Cirka 11000.
PH	Politiske fanger	– kun polakker. Formelt var de ikke fanger i KL Auschwitz. Siden Gestapo-fengslene i Katowice og Myslowice var overfylte ble de sent til leiren hvor de som oftest ventet på sin dødsdom. Antallet beregnes til flere tusen.
▼	Kriminelle fanger	– flere hundre fanger, hovedsakelig av tysk nasjonalitet. Fra denne gruppen valgte SS ut hjelpere til å opprettholde orden i leiren.
▼	Jehovas vitner	– tatt til fange på grunn av sine holdninger og oppførsel knyttet til deres tro. Blant de 138 registrerte personene var de fleste av tysk opprinnelse.
▼	Homoseksuelle	– titalls fanger, hovedsakelig av tysk opprinnelse.

Foto: SS

KL Auschwitz 2-Birkenau. Jødene fra Ungarn ankommer perrongen. I bakgrunnen ser man gasskamre og krematorier.

AUSCHWITZ SOM JØDENES TILINTETSGJØRELSESLEIR

Fra 1942 fikk leiren også en annen funksjon og ble et senter for masseutryddelser av de europeiske jødene. Uavhengig av deres alder, kjønn, yrke, nasjonalitet og politiske tilbøyligheter ble de kun drept på grunn av sin avstamning. Etter at SS-legene sorterte bort de arbeidsudyktige, syke, eldre, gravide kvinner og barn ble de fleste av nyankomne myrdet i gasskamrene. Disse personer ble ikke ført inn i regnskapet, det vil si at. de ble ikke nummerert og registrert.

Foto: SS

Forbrenningsovner i gasskamrene 2 – Birkenau.

Foto: Ryszard Domasik

Boks som tidligere inneholdt den dødelige gassen Syklon B.

I MAI OG JUNI 1944 BLE NESTEN 440000 UNGARSKE JØDER DEPORTERT TIL AUSCHWITZ. PÅ SAMME TID TOK TYSKE FOTOGRAFER I AUSCHWITZ-BIRKENAU NESTEN 200 BILDER. BILDENE VISER SS-OFFISERER SOM GJENNOMFØRER UTVELGELSER BLANT DE NYANKOMNE, MENNESKER SOM ER PÅ VEI TIL GASSKAMRENE, ELLER VENTER PÅ DØDEN SAMT SORTERING AV EIENDELER TIL DE DREPTE.

JØDETRANSPORTER TIL AUSCHWITZ SATT OPP ETTER LAND[a] DE KOM FRA

Ungarn	438000[b]
Polen	300000
Frankrike	69000
Nederland	60000
Hellas	55000
Tsjekkia, Moravia- Theresienstadt	46000
Slovakia	27000[b]
Belgia	25000
Tyskland og Østerrike	23000
Jugoslavia	10000
Italia	7500
Litauen	1000
Norge	690
Konsentrasjonsleirer og andre steder	34000
Totalt	1100000

[a] Grenser under krigen
[b] Grenser før krigen

Bearbeidet av Franciszek Piper

Dette bildet ble tatt av Sonderkommando sommeren 1944. Takket være den polske motstandsbevegelsen ble bildet sendt ut av leiren

Birkenau.
Likbål av jøder som ble gasset ihjel.

FRIGJØRINGEN

Mot slutten av 1944, når offensiven av Den røde armè var unngåelig, begynte nazistene å slette sporene etter sine forbrytelser. Dokumenter og flere bygninger ble ødelagt, brent eller sprengt. Fanger som var sterke nok til å kunne marsjere ble evakuert innover i Det tredje riket i dagene mellom 17.-21. januar 1945. På dette tidspunktet deltok sovjetiske soldater i frigjøringen av Kraków, bare 60 km unna. Omkring 7000 fanger ble overlatt i leiren og frigjort av Den røde armè 27. januar 1945.

ANTALL OFRE I KL AUSCHWITZ
(MINIMUM ANTALL DREPTE)

Nasjonalitet	Deporterte		Registrerte	Drepte
Jøder	1,1 millioner		200000	1 million
Polakker	140000-150000		140000	70000-75000
Romfolk	23000		23000	21000
Sovjetiske krigsfanger	15000		12000	14000
Andre	25000		25000	10000-15000
Totalt	Ca. 1,3 millioner		Ca. 400000	Ca. 1,1 millioner

Bearbeidet av Franciszek Piper

Bilde tatt av sovjetiske filmoperatører etter frigjøringen

Frigjorte fanger forlater leiren Birkenau.

I tillegg til jøder, polakker, romfolk og sovjetiske krigsfanger sendte nazistene minst 7000 tsjekkere, 6000 hviterussere, 4000 franskmenn, 2500 tyskere og østerrikere, 1500 russere, 800 slovakere, 600 ukrainere og et mindretall fanger fra andre europeiske land til leiren.

Bilde tatt av sovjetiske filmoperatører etter frigjøringen

Blant de 7000 fangene som ble frigjort 27. januar 1945 var det 500 barn.

ETABLERING AV MINNESTEDET OG MUSEET AUSCHWITZ-BIRKENAU

BEGYNNELSEN

Noen få måneder etter krigens slutt og frigjøringen av nazi-leirene begynte en gruppe av tidligere polske fanger å gjøre kjent for offentligheten tanken om minnestedet Auschwitz. Noen av dem kom til den tidligere leirens områder så fort det lot seg gjøre for å ta vare på installasjoner og ruiner. De organiserte et såkalt "Fast vakthold for Oświęcim-leiren". Samtidig tok de hånd om tusenvis av mennesker som strømmet til for å lete etter spor av sine kjære, og hedre og be for de døde. Det var de tidligere fangene, som allerede før det offisielle museet ble grunnlagt, organiserte en utstilling i den tidligere leirens områder. Utstillingen ble åpnet 14. juni 1947 og vel 50000 personer deltok i den, blant annet: tidligere fanger, de myrdedes familier, pilgrimer fra hele Polen, representanter for polske myndigheter samt representater for Hovedkommisjonen for etterforskning av naziforbrytelser og Den Sentrale Historiske Jødiske Komitè. Representanter fra den britiske, tsjekkiske og franske ambassaden var også tilstede.

OPPRETTELSE

2. juli 1947 ble det fattet et vedtak av den polske nasjonalforsamlingen om å bevare for all fremtid områder i den tidligere leiren og objekter som befinner seg der, og grunnlegge et museum under navnet Det statlige museum Oświęcim-Brzezinka. Navnet ble i 1999 byttet til Det statlige museum Auschwitz-Birkenau i Oświęcim.

MUSEUM ELLER MINNESTED?

I HENHOLD TIL NASJONALFORSAMLINGENS BESLUTNING FRA 1947 HAR MUSEET SOM OPPGAVE Å IVARETA OMRÅDER OG INSTALLASJONER FRA DEN TIDLIGERE LEIREN, SAMT Å SAMLE BEVIS OG MATERIALER SOM GJELDER NAZISTENES KRIMINELLE HANDLINGER SLIK AT DE BLIR GJORT KJENT FOR ALLMENNHETEN.

TIL TROSS FOR DETTE ER DET FORTSATT MYE DEBATT BLANT TIDLIGERE FANGER, MUSEUMSEKSPERTER,KONSERVATORER, HISTORIKERE OG MEDIAREPRESENTANTER OM ORGANISERING AV MUSEET, DETS VIRKE OG FRAMTID.

ALLEREDE FØR MUSEET BLE ÅPNET VAR MAN USIKKER PÅ OM DET SKULLE BEGRENSES TIL Å BESKRIVE FORTIDEN ELEER OM DET SKULLE FORKLARE DE PRINSIPIELLE MEKANISMENE FOR ET VOLDELIG SYSTEM. DE ULIKE SYSNSPUNKTENE PÅ MUSEETS VIRKE VARIERTE FRA FORSLAG OM Å PLØYE OPP ALLE OMRÅDENE TIL Å BEVARE ABSOLUTT ALT SOM VAR MULIG.

MUSEETS NAVN VAR OGSÅ ET EMNE FOR DISKUSJON. IKKE ALLE AKSEPTERTE BETEGNELSEN "DET STATLIGE MUSEUM AUSCHWITZ-BIRKENAU" NOEN MENTE AT DEN TIDLIGERE LEIREN FØRST OG FREMST ER EN KIRKEGÅRD,ANDRE AT DET ER ET MINNESMERKE OG ANDRE IGJEN AT DET ER ET MINNEINSTITUTT OG ET FORSKNINGS-OG LÆRINGSSENTER OM SKJEBNENE TIL DE SOM BLE DREPT HER. I VIRKELIGHETEN HAR MUSEET ALLE DISSE FUNKSJONENE FORDI DE IKKE UTELUKKER, MEN MER KONKRET UTFYLLER HVERANDRE.

Bilde tatt av sovjetiske filmoperatører etter frigjøringen

Massegraver av naziofre funnet etter frigjøringen.

Bilde tatt av sovjetiske filmoperatører etter frigjøringen

Begravelse av ofre som døde i kampens siste dager.

MUSEET BLE GRUNNLAGT I JULI 1947 I OMRÅDENE TIL DE TIDLIGERE KONSENTRASJONSLEIRER NE AUSCHWITZ1 OG AUSCHWITZ 2-BIRKENAU: TILSAMMEN OMFATTER DET OMRÅDER PÅ CIRCA 1900 MÅL. I 1979 BLE MUSEET OPPFØRT PÅ UNESCOS LISTE OVER VERDENSARVSTEDER.

Sko av de som døde i Auschwitz, funnet etter frigjøringen (del av utstillingen).

Foto: Wiesław Zieliński

MUSEUMSAREAL

Museet består av to deler: hovedleiren (Auschwitz 1) i Oświęcim og leiren Birkenau (Auschwitz 2) i Brzezinka. Området som var tiltenkt som museum skapte opphetede debatter i Polen på slutten av 1940-tallet. Enkelte av underleirene til Auschwitz befant seg i enkelte tilfeller i flere titalls kilometers avstand fra hovedleiren.

Til slutt bestemte man seg for å bevare området på 1910 mål hvor det befant seg to tidligere hovedleire: Auschwitz 1 og Auschwitz 2-Birkenau. På denne måten dekket museet området hvor nesten alle utryddelsesinstrumentene for masseutryddelse av jøder og over 150 ulike objekter befant seg. Dette var blokker og fangebrakker, sanitærbrakker, bygninger for administrasjon og leirledelse, SS-vakttårnet hvor man tok imot de nyankomne fangene, andre vakttårn, hovedinnganger, atskillige kilometer med piggtrådgjerder, veier så vel som jernbaneperrongen i Birkenau.

Museumsområdet inkluderer også massegraver for de hundrevis av fangene som ble drept like før eller som døde like etter at leiren ble frigjort av Den røde armès soldater. Flere av bygningene ble ødelagt allerede før frigjøringen av leiren. Noen av dem ble demontert eller tilintetgjort i 1944 og i januar 1945 av SS da de forsøkte å utslette sporene etter sine forbrytelser. Enkelte av trebrakkene ble plukket fra hverandre også etter frigjøringen.

I 2002 ble museumsområdet utvidet til å omfatte det såkalte " Røde huset" hvor det første gasskammeret i Birkenau befant seg. I 2004 ble det i tillegg utvidet til en bygning kalt "Det gamle teatret" (tidligere lagerområde) samt området rundt grustaket, et sted for umenneskelig arbeid og hyppige henrettelser.

DRIFTSMIDLER

Museet er underlagt Departementet for polsk kultur og minnesmerker. Først på 1990-tallet begynte det å komme internasjonale midler øremerket restaurering av utvalgte objekter. Etter å ha besøkt leiren i 1989 dannet Ronald F. Lauder fra USA et fond for bevaring av gjenstandene. Fondet ble en del av allerede eksisterende midler og oppkalt etter ham selv. Det ble beregnet av fondets eksperter at behovet for restaureringsmidler var på 42 millioner dollar. Rapportens forfattere regnet med at det var først og fremst regjeringer i land som mistet sine innbyggere i Auschwitz som ville bli bidragsytere. Lauder-kommisjons virksomhet, hjelp fra Tyskland og tyske forbundsstater samt støtte fra andre land, stiftelser og foreninger, bl a. den franske "Fondation pour la Memoire de la Shoah", støtte fra private personer og folkeaksjoner bidro med tilleggsmidler. Disse gjorde det mulig å gjennomføre flere titalls store restaureringssjobber og prosjekter som minnet ofrene og beskrev den tidligere leirens områder. Blant annet ble det fullført restaurering av bygningen for det tidligere hovedbadet i Birkenau, gjerdet som omringet leiren, området for det første krematoriumet i Birkenau og jernbanesporet mellom Auschwitz 1 og Auschwitz 2--Birkenau (Judenrampe) hvor det i tidsrommet våren 1942 – april 1944 kom transporter med deporterte jøder, polakker og romfolk.

Nyere tids flyfoto av områdene til den tidligere leiren Auschwitz 1.

Foto: Wojciech Gorgolewski

DET INTERNASJONALE OŚWIĘCIM-RÅDET

Den polske ministeren for kultur og kunst utnevnte i 1990 et internasjonalt råd ved museet i Oświęcim. Det bestod av tidligere KL Auschwitz-fanger, historikere og eksperter fra ulike land. Rådet fungerte som et rådgivende og meningsdannende organ. Museet søkte rådets meninger i forbindelse med viktige avgjørelser knyttet til virke av minnestedet. Det gir sine uttalelser også i forbindelse med saker som ikke er direkte knyttet til museet, men som vekker stor samfunnsinteresse i Polen og i utlandet (som f.eks forslaget om å bygge supermarked i området).

I år 2000 informerte den polske statsministeren at Det internasjonale Oświęcim-Rådet med virketid på 6 år ble dannet. Det overtok det tidligere rådets oppgaver. I motsetning til det tidligere rådet er det nåværende rådet et meningsdannende og rådgivende organ ved Ministerrådet. Dets virke omfatter både den tidligere tilintetgjøringsleiren Auschwitz og alle andre monumenter og tidligere utryddelsesleire andre steder i Polen. Enda et råd ble utnevnt i 2006 med representanter fra Frankrike, Israel, Tyskland, Polen, Ukraina, USA og Storbritannia. Den tidligere Auschwitz-fangen professor Władysław Bartoszewski ble valgt til leder.

PROGRAMRÅDET FOR LÆRINGSSENTRET OM AUSCHWITZ OG HOLOCAUST

I 2005 utnevnte den polske kulturministeren et programråd knyttet til det Internasjonale læringssenteret om Auschwitz og Holocaust. Senteret ble etablert som en del av museet. Rådet har som mål å hjelpe senteret i dets aktiviteter, som hovedsakelig er å informere de yngre generasjoner om Auschwitz og Holocaust og bevare minnet om ofrene.

Nyere flyfoto av områdene til den tidligere leiren Auschwitz 2-Birkenau.

Foto: Wojciech Gorgolewski

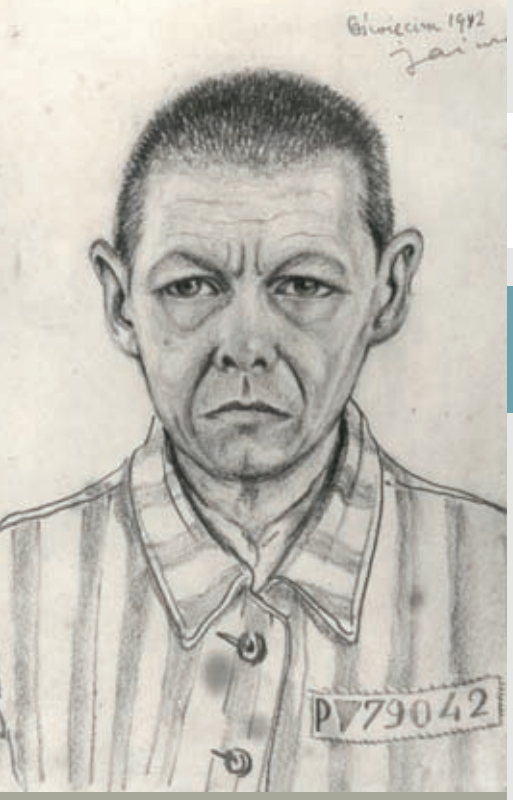

Arkivet ved det statlige museum Auschwitz-Birkenau

Franciszek Jaźwiecki, selvportrett.

MUSEETS AKTIVITETER

MUSEET HAR SOM SIN OPPGAVE Å SAMLE, OPPBEVARE OG RESTAURERE SAMLINGENE MED MUSEUMSGJENSTANDER, BEARBEIDE DEM OG GJØRE DE TILGJENGELIG FOR PUBLIKUM.

Etter frigjøringen ble det funnet tusenvis av gjenstander i leiren og området som tilhørte jøder som ble deportert hit for utsletting. Dette var bl.a. kofferter (noen av dem med navn og adresse til de drepte), jødiske bønneklær, proteser, briller, sko og andre personlige eiendeler.

Disse gjenstandene er nå den viktigste delen av museets samlinger og vises i utstillinger som befinner seg i blokkene til tidligere Auschwitz 1 og forteller om det som hendte i leiren.

I museets samlinger finner en også dokumenter og fotografier samt kunstbilder laget ulovlig i leirene av fangene. Samlingen av bilder og grafikk laget av de tidligere fangene i de første årene etter frigjøringen er også en meget viktig informasjonskilde. Bildene forteller om hverdagslivet i leiren og er de overlevendes vitnesbyrd. Flere av bildene ble laget av kunstnere som var involvert i å opprette og planlegge museet.

I tillegg samler museet nazi-dokumentasjon og materialer produsert i leirens virketid (ofte laget av motstandsgrupper i og utenfor leiren) samt tidligere fangers vitnesbyrd og erindringer, vitnesbyrd avgitt i rettsaker ført mot nazister i ulike land og en stor litteratursamling utgitt over hele verden om KL Auschwitz og nazismen.

Koffertene tilhørte deporterte Auschwitz-jøder.

Foto: Magda Emilewicz-Pióro

Foto: Ryszard Domasik

I Avdelingen for samlingene befinner det seg ca 6000 kunstbilder, 2000 av disse er laget under krigen av tidligere fanger.

SAMLINGER

Avdelingen for Samlinger tar vare på gjenstander relatert til leirens virke samt eiendeler som ble funnet i leiren og i nærheten av den etter frigjøringen og som ble fratatt de deporterte og drepte. Mange utstillingsgjenstander er gitt til museet som gaver eller donasjoner. I museets samlinger finnes det omkring:

- 80000 sko;
- cirka 3800 kofferter, hvorav 2100 av disse er merket med navn og adresse;
- cirka 12000 kjeler;
- cirka 40 kilo briller;
- 460 proteser;
- 570 stripete leirklær;
- 260 private klesplagg;
- 260 jødiske bønnesjal;
- 40 kubikkmeter med smeltede gjenstander fra lageret "Canada" i Birkenau hvor stjålne gjenstander fra ofrene for masseutryddelser ble oppbevart;
- 6000 kunstgjenstander, hvorav omtrent 2000 av disse er laget av konsentrasjonsleirens fanger;
- Museet tar også vare på nesten 2 tonn med hår som ble barbert av kvinnene som ble deportert til leiren.

Foto: Henryk Makarewicz

Leirlagrene brennes ned.
Mens den sovjetiske hær rykket fram i januar 1945 klarte tyskerne like før sin tilbaketrekking å sette fyr på leirlagrene. Til tross for sine anstrengelser klarte ikke nazistene å ødelegge alle bevis for forbrytelsene begått i Auschwitz.

ARKIV

I ARKIVETS SAMLINGER ER DET TATT VARE PÅ DOKUMENTER SOM BLE REDDET FRA LEIREN, CIRKA 39000 NEGATIVER TIL FOTOGRAFIER AV DE NYANKOMNE FANGENE, NESTEN 2500 FAMILIEBILDER SOM JØDENE TOK MED SEG; HOVEDSAKELIG FRA GHETTOER I BĘDZIN OG SOSNOWIEC.

I Arkivets samlinger finnes det originale leirdokumenter av tysk opprinnelse, kopier av dokumenter tilsendt fra ulike polske og utenlandske institusjoner, dokumentasjon fra rettsaker mot nazi-forbrytere, dokumenter laget under krigen av motstandsgrupper innenfor og utenfor leiren, kildematerialer fra etterkrigstiden (erindringer og vitnesbyrd fra tidligere fanger og andre personer), fotografier, mikrofilmer, negativer, dokumentarfilmer, arkivfilmer, anmeldelser, sammendrag, manus for filmer og utstillinger.

Den nåværende samlingen innholder bl.a.:

- **cirka 39000 fotonegativer** av nyankomne fanger som ble tatt av administrasjonen i leiren i tiden før de innførte tatovering som;
- identifikasjon av fangene;
- **cirka 200 fotografier** fra deportasjonen av ungarske jøder i 1944 **tatt av SS i Birkenau; og noen få bilder** tatt ulovlig i nærheten av gasskamrene av Sonderkommandoens medlemmer; **ca 500 bilder** av ulike bygninger i områder til KL Auschwitz **tatt av SS** mens leiren var virksom; nesten **2500 familiebilder** medbrakt av deporterte Auschwitz-jøder (hovedsaklig jøder fra ghettoer i Będzin og Sosnowiec), **flere titalls flybilder av leirområdene** tatt av amerikanske flygere i 1944 og etter frigjøringen av museets medarbeidere;
- **dokumentasjon knyttet til leiren, bl.a:**
- 48 bind leirbøker ("Dødsfallsbøker") som inneholder nesten 70000 dødsattester av de som døde eller ble drept i Auschwitz;

Arkivet ved det statlige museum Auschwitz-Birkenau

Register over fanger som ankom leiren Auschwitz 26. september 1941.

- 248 bind med dokumenter fra Zentralbauleitung der Waffen SS und Polizei Auschwitz (Sentralbyggestyret for Waffen SS og politiet i Auschwitz). Disse inneholder teknisk dokumentasjon, leirens bygge- og utbyggingsplaner, leirens infrastruktur og ombyggingsplaner for Oświęcim by;

Arkivet ved det statlige museum Auschwitz-Birkenau

- **64 bind dokumenter** fra SS Hygiene Institutt;
- **16 bind attester** med personlige opplysninger;
- **cirka 8000 brev og kort** sent fra leirens fanger;
- **Mikrofilmer med 800000 bilder** (hovedsaklig kopier av leirdokumenter og dokumenter fra andre kilder);
- **over 2000 innspillinger** med erindringer og minner fra tidligere fanger;
- **over 1000 videokassetter og 130 filmruller** med materialer om krigen og leiren;
- **161 bind av "Erklæringer"** som inneholder over 3500 vitnesbyrd av tidligere fanger i konsentrasjonsleiren, tvangsarbeidere og innbyggere i Oświęcim-området. Totalt over 30000 sider;
- **251 bind av "Erindringer " som** inneholder 1400 erindringer av tidligere fanger i konsentrasjonsleiren, tvangsarbeidere og innbyggere i Oświęcim-området. Totalt 45000 sider;
- **78 bind rettsdokumenter** av kommandant Rudolf Hoss og de ansatte. Totalt over 16000 sider;
- **192 bind med "Spørreskjema"**, utfylt av tidligere fanger. Cirka 20000 sider;
- **27 bind med tematiske intervjuer** gjennomført blant tidligere fanger. Cirka 8000 sider;
- **7 bind med vitnesbyrd og erindringer om evakuering** av fanger i KI Auschwitz i 1945. Over 1000 sider.

I Arkivet samles det originale leirdokumenter: (øverst) registreringskortet til en polsk fange som ble arrestert for sin delaktighet i motstandskampen; (under) deler av registeret over døde fanger fra den såkalte boken for "Dagens tilstand" i Auschwitz.

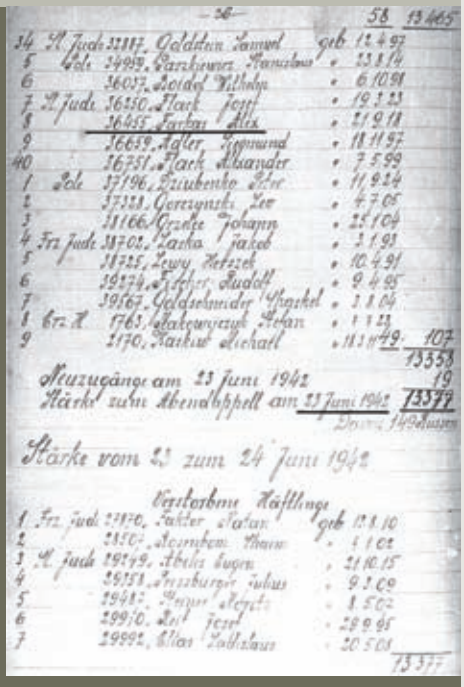

Arkivet ved det statlige museum Auschwitz-Birkenau

KONTAKT MED TIDLIGERE FANGER

INNHENTING AV INFORMASJON OM TIDLIGERE FANGER

Det er Avdelingen for Samarbeid med tidligere fanger som opprettholder kontakten med tidligere fanger og samler og bearbeider innhentet dokumentasjon. Basert på materialer fra etterkrigstiden (vitnesbyrd, minner, vitneutsagn) har medarbeiderne i denne avdelingen utarbeidet et navn -og nummerregister. I tillegg nedskriver de tidligere fangers vitnesbyrd samt erkjennelser fra personer som var engasjert i hjelpeaksjoner. De gjennomfører også ulike undersøkelser, driver forskning og pedagogisk virksomhet.

Deler av en hemmelig beskjed smuglet ut til den polske motstandsbevegelsen i Kraków 4. september 1944. Avsenderne Józef Cyrankiewicz og Stanisław Kłodziński informerer om et bilde som ble sendt fra "Gassing - aksjonen" og om mulighetene for å ta flere bilder.

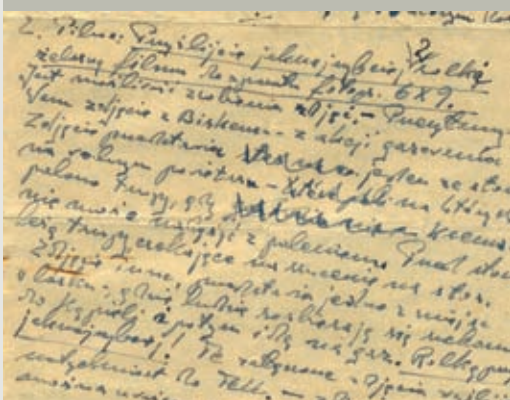

Arkivet ved det statlige museum Auschwitz-Birkenau

INFORMASJON OM TIDLIGERE FANGER

Personer som søker informasjon om tidligere fanger kan henvende seg personlig eller skriftlig til Informasjonskontoret om tidligere fanger. Besvarelsene som blir gitt av kontorets medarbeidere er basert på bevart dokumentasjon. Dessverre finnes det ikke noen skriftlige spor etter en stor andel av Auschwitz-ofrene. Mesteparten av dokumentene ble ødelagt av nazistene like før frigjøringen og flertallet av de deporterte ble aldri registrert.

Straks etter ankomsten til leiren gjennomførte SS utvelgelsen, og hovedsakelig jøder ble sendt direkte til gasskamrene.

Arkivet ved det statlige museum Auschwitz-Birkenau

Etter krigen ble det i leiren funnet notater som var skrevet under krigen av jødiske fanger fra "Sonderkommando" som ble tvunget til å brenne likene i krematorier. Ved siden av erklæringer er disse notater et viktig bevismateriale for nazi-forbrytelser.
På bildet ser man deler av et manuskript skrevet av en ukjent forfatter.
Det er skrevet på jiddish,
og ble i 1952 gravd opp i nærheten av gasskammer nr 3.
Manuskriptet beskriver hendelser i gasskamrene under jødenes utryddelse.

DATABASE

Opprettelsen av et dataregister over fangene i KL Auschwitz har vært av stor betydning for å bevare minner om de fengslede og drepte personene. Dataregisteret inneholder over en halv million poster fra 56 undergrupper av ulike dokumenter og blir fortløpende bearbeidet. Dette gir en mulighet for rask tilgang til informasjon og muliggjør kildeanalyse på dataskjermen.

Avdelingen for Database har ansvar for å lage digitale register om fanger og deporterte til KL Auschwitz.

BIBLIOTEK

Bibliotekets samlinger gjenspeiler museets profil. Bibliotekets publikasjoner gjelder hovedsakelig 2. verdenskrig, Holocaust, fengsler og konsentrasjonsleirer med hovedvekt på KL Auschwitz samt anti-semittisme og rasisme. Boksamlingen består av over 30000 bind hvorav en betydelig del omhandler motstandskampen under Den 2. verdenskrig, Det tredje rikes historie og nynazisme. Mange av publikasjonene er tilegnet jødenes historie og tradisjoner. I tillegg til dokumentarisk litteratur og forskningsavhandlinger finnes det også skjønnlitteratur (erindringer, romaner, noveller, dikt, drama) samt kart, atlas, leksikon,ordbøker og tidsskrifter i samlingen. De har også en stor samling av bøker og tidsskrifter som ble utgitt i Det tredje riket.

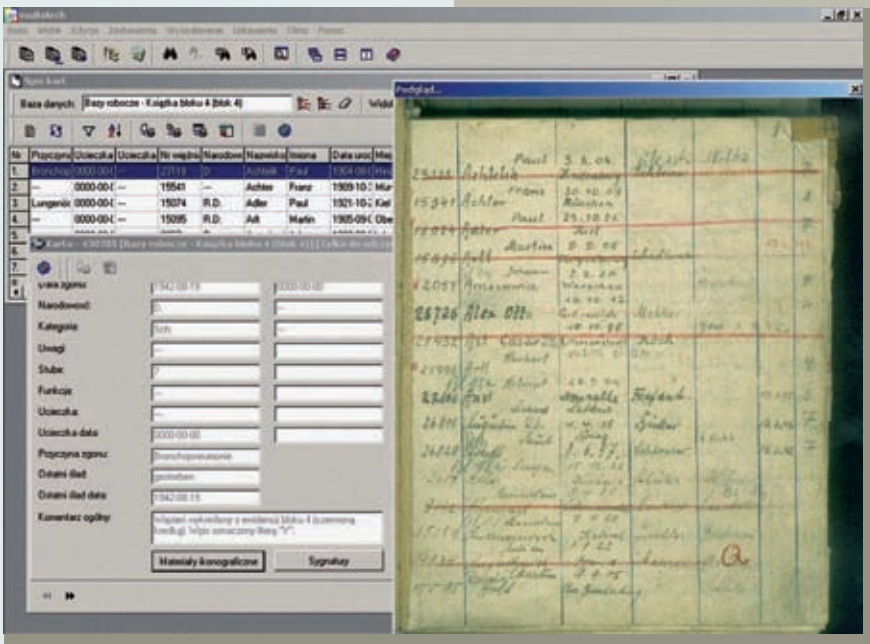

RESTAURERING AV SAMLINGENE OG MUSEETS OBJEKTER

AVDELING FOR RESTAURERING IVARETAR OVER 150 OBJEKTER MED GJENSTÅENDE RESTER AV FIRE GASSKAMRE I BIRKENAU, OVER 13 KM GJERDER MED 3600 BETONGSTOLPER OG FLERE ULIKE UTRYDDELSESINSTRUMENTER.

Avdelingen for restaurering ivaretar og beskytter de over 150 faste installasjonene (som f.eks. blokker, brakker og leirbygninger), cirka 300 ruiner og spor etter leirene og hovedsakelig ruiner etter fire gasskamre og krematorier, over 13 km gjerder med 3600 betongstolper og flere ulike installasjoner. På området som dekker nesten 2000 mål er det flere kilometer med veier, dreneringsgrøfter,j ernbanelinjer med sidespor og perrong, to renseanlegg brannbassenger ol. Det er også bevart lav vegetasjon og trær, både de historiske og fra etterkrigstiden (rundt 200 mål med skog).

Under avdelingens beskyttelse er det også arkivmateriale, hverdagsgjenstander, bilder og kunstverk. I museet er det omkring 2000 kunstverk fra leirtiden og vel 4000 kunstverk fra etterkrigstiden. Disse restaureres fortløpende.

Samarbeidet med høyskoler (Nicolas Copernius Universitetet i Toruń, Kunstakademiene i Kraków og Warszawa, Fachhochschule i Köln, Slesien Tekniske Høyskole, Den Tekniske Høyskolen i Kielce og Landbruksakademiet) gir også mulighet til å iverksette nye restaureringssprosjekter og organisere praksisplasser for studenter.

Foto: Ryszard Domasik

Et av leirens vakttårn. Restaureringssavdelingen beskytter og konserverer leirenes områder og gjenstander.

LABORATORIET FOR RESTAURERING

Det ble startet i 2002 og er en av de mest moderne og best utstyrte av den type institusjoner i Polen. Her ble det gjennomført flere viktige oppgaver: 80000 sko som SS tok fra deporterte til Auschwitz ble pusset og sikret, metalldeler fra krematoriene, en gynekologstol fra forsøksrommet til den tyske legen Cluberg ble restaurert samt et titalls kofferter, tegninger, grafikk og bilder som nå vises ved utstillinger både i Polen og i utlandet. Man gjennomførte også restaurering av originale dokumenter som oppbevares i museets arkiv.

FORSKNING OG BEARBEIDING AV AUSCHWITZ`HISTORIE

Museets historikere arbeider med å forske på historien til leiren Auschwitz. Deres arbeid er i hovedsak konsentrert om tre områder:

- tilnærming til ofrenes identitet;
- problemstillnger som hittil er lite utforsket og knyttet til ulike leirdeler og SS-strukturer og deres forbindelse med Auschwitz;
- utgivelse av kilder til Auschwitz` historie.

Restuareringsarbeid utføres i en av brakkene i Birkenau.

Foto: Mieczysław Stec

Laboratoriet for restaurering.

Foto: Nel Jastrzębiowska

Forskningsarbeidet ble startet først etter 1950. I begynnelsen konsentrerte man seg om å undersøke hovedkilder fra leiren samt publiserere tidligere fangers beretninger. "Dagsberetningene fra KL Auschwitz-Birkenau" er det første betydningsfulle forskningsarbeidet. Nesten dag for dag ble historien til KL Auschwitz rekonstruert og det ble oppgitt antall deporterte, deres opprinnelsessted, hvor mange som ble sendt etter seleksjonen til gasskamrene og hvor mange til leiren. Beretningene inneholder beskrivelser av de viktigste hendelsene, bl.a. henrettelser, fangenes fluktforsøk og innvielsene av nye installasjoner.

Senere har dette arbeidet blitt utgitt som selvstendige publikasjoner i Tyskland (1978), Polen (1982), USA (1997) og Italia (2006).

I andre halvdel av 1960-tallet og i begynnelsen av 1970-tallet hadde forskningsarbeidet fokus på:

- underleirene;
- motstandskamp innenfor leiren;
- tvangsarbeid;
- evakuering, likvidering og frigjøring av leirene.

I de senere årene arbeidet man aktivt for å bearbeide stadig nye temaer knyttet til leirens historie. Dette resulterte i flere omfattende publikasjoner som:

- Dødsfallsbøkene som omfatter register av titusenvis av navn fra leirens dødsfallsregister;
- Minnebøker tilegnet romfolk drept i Auschwitz;
- Minnebøker tilegnet polakker deportert til Auschwitz fra ulike deler av Polen;
- Minnebøker tilegnet innbyggerne i Oświęcim-området som hjalp fangene i Auschwitz.

To av minnebøkene er spesielt bemerkelsesverdige. Den ene beskriver historien til jødene som ble deportert fra Będzin by, den andre er tilegnet de yngste ofrene i Auschwitz; barna.

Museumshistorikerne arbeidet også med andre viktige temaer som:

- antall personer drept av nazistene i Auschwitz;
- dødelige medisinske eksperimenter;
- stjeling av ofrenes eiendeler;
- rapportene til de som rømte fra leiren;
- motstandskampen innenfor og utenfor leiren.

Etter mange års arbeid har historikeren Helena Kubica utgitt verket "Nie wolno o nich zapomnieć" (Vi kan ikke glemme dem) om deporterte til KL Auschwitz barn. De fleste barna ble drept av SS straks etter ankomst til leiren.

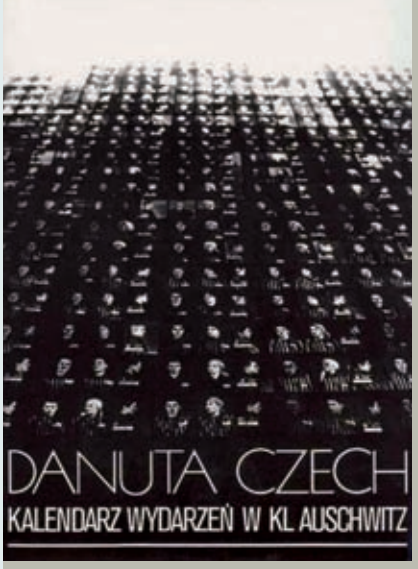

Et av de viktigste arbeidene som omhandler historien av KL Auschwitz er skrevet av museets historiker Danuta Czech "Kalendarz wydarzeń w KL Auschwitz" (Hendelser i tidslinje).

159

160

161

162

163

159. **Gyurika Kaldor** – Żyd węgierski (data i miejsce urodzenia nieznane), jako 3-letni chłopiec deportowany razem z matką w 1944 r. z miejscowości Baja do KL Auschwitz. Obcje zginęli w Auschwitz. Zdjęcie wykonane tuż przed deportacją do obozu.

Gyurika Kaldor, ungarischer Jude (Geburtsdatum u. -ort unbekannt), 1944 als Dreijähriger mit seiner Mutter aus der Ortschaft Baja ins KZ Auschwitz deportiert. Beide kamen im Lager um. Die Aufnahme entstand kurz vor der Deportation nach Auschwitz.

160. Gyurika Kaldor z matką. Zdjęcie z okresu wcześniejszego.
Gyurika Kaldor mit seiner Mutter. Aufnahme aus früherer Zeit.

161. **Tibor Ungar** – Żyd z Węgier (data i miejsce urodzenia nieznane), deportowany do KL Auschwitz w wieku 14 lat jednym z transportów żydowskich z Węgier w 1944 r. Zginął w obozie.

Tibor Ungar, ungarischer Jude (Geburtsdatum u. -ort unbekannt), 1944 als 14jähriger mit einem Transport ungarischer Juden ins KZ Auschwitz deportiert. Er fand im Lager den Tod.

162, 163. Siostry **Livia** i **Erica Papa** – Żydówki z Węgier, deportowane do KL Auschwitz w 1944 r. razem z matką ojcem i jednomiesięcznym bratem Miklosem Sandorem z getta Vacz na Węgrzech. Livia w chwili deportacji miała 5 lat, Erica 8 lat. Obóz przeżył jedynie ojciec dziewczynek.

Die Schwestern **Livia** und **Erica Papa**, ungarische Jüdinnen, 1944 mit ihrer Mutter, dem Vater und ihrem einmonatigen Bruder Miklos Sandor vom Ghetto im ungarischen Vác ins KZ Auschwitz deportiert. Livia war bei der Deportation 5 und Erica 8 Jahre alt. Das Lager überlebte nur der Vater der Mädchen.

UTSTILLINGER OG MARKERINGER

Foto: Lidia Foryciarz

Fotografier av jøder deportert til Auschwitz. Bildene ble funnet i leirområdet etter frigjøringen. Del av utstillingen som befinner seg i det tidligere badet i Birkenau.

MUSEETS UNIKE KARAKTER

DE ORIGINALE OMRÅDENE MED RUINER OG SPOR ETTER HOLOCAUST OG UTRYDDELSER GJØR MUSEET TIL ET UNIKT STED. HER ER DET STORE OMRÅDER MED ASKE, RUINER ETTER GASSKAMRE OG KREMATORIER, STEDER HVOR SS-LEGENE GJENNOMFØRTE SINE UTVELGELSER, VEIENE HVOR FOLK BLE FRAKTET TIL GASSKAMRENE, OMRÅDER HVOR HELE FAMILIER VENTET PÅ DØDEN OG STEDER FOR OPPRØR OG HENRETTELSER.

HOVEDUTSTILLINGEN I TIDLIGERE KL AUSCHWITZ 1

Foto: Ryszard Domasik

Museet viser et av de mest rystende bevisene for massedrapnesten 2000 kg kvinnehår klippet fra ofrene.

I 1947 åpnet den første permantente utstillingen i de tidligere fangeblokkene. Den ble erstattet av en ny i 1955 som med små endringer fungerer den dag i dag. Utstillingen viser de to viktigste funksjoner som KL Auschwitz hadde: som konsentrasjonsleir for fanger av ulike nasjonaliteter og som det største senter for masseutryddelse av europeiske jøder.

KONSENTRASJONSLEIREN

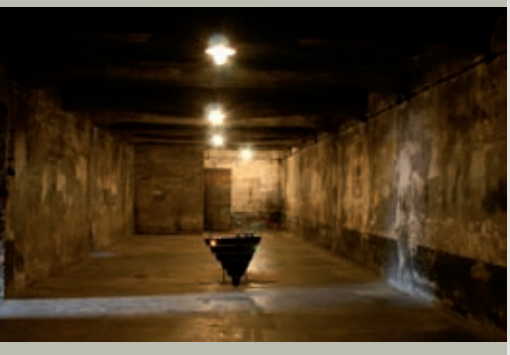

Foto: Stanisław Mucha

Gasskammer nummer 1 i Auschwitz 1. Nåværende tilstand.

Utstillingen viser fangenes liv, hvordan de mistet livet på grunn av umenneskelig tvangsarbeid, sult, eksperimenter, henrettelser og forskjellige torturmetoder og straffer. Her befinner det seg bl.a. bilder av fangene som døde i leiren og dokumenter og kunstbilder som forteller om hverdagslivet i leiren. I en blokk som fungerte som leirfengsel kan besøkende se originale rom og celler hvor både fangene fra leiren og de utenfra som prøvde å hjelpe dem ble holdt fanget. På enkelte vegger, dører og vinduskarmer er det synlige tegninger og skriblerier fra leirtiden. I denne blokken er det også en utstilling om motstandskampen i leiren, straffer og henrettelser og om skjebnen til politiske fanger. Cellene i kjelleren brukte SS til fanger som hadde brutt leirens reglement. Fra 1941 ble de dødsdømte fangene plassert der. Som straff ble de sultet i hjel.

I blokkens kjeller døde bl.a. den polske munken Fader Maximilian Kolbe. Han tilbød seg å dø istedenfor en annen fange og ble sultet i hjel sammen med andre fanger. Høsten 1941 foretok SS et eksperiment som innebar massedrap av fanger med giftgassen Syklon B.

SENTERET FOR MASSEUTRYDDELSER AV EUROPEISKE JØDER

Utstillingen viser hele utryddelsesprosessen fra tiden fangene ankom perrongen, utvelgelsen foretatt av SS-leger til døden i gasskamrene. Et av de mest rystede bevisene for massedrap er nesten 2000 kg hår klippet fra ofrene. Like rystende er de personlige eiendelene som fangene hadde med seg til leiren. Bønnesjal, briller,kofferter med ofrenes navn og adresse, sko, proteser, barneklær og baljer ble funnet like etter frigjøringen. Dette er bare en liten del av eiendelene til de drepte jødene som leirledelsen ikke rakk å sende til Tyskland eller ødelegge like før evakueringen.

Foto: Jarko Mensfelt

Birkenau.
Ruinene etter gasskamret
i krematorium nummer 3.

MINNESMERKET BIRKENAU

FORDI DE FLESTE AV OFRENE BLE DREPT I BIRKENAU BLE DET BESTEMT AT OMRÅDET SKULLE BEVARES SLIK DET VAR OG DET SKULLE IKKE OPPRETTES NOEN UTSTILLINGER DER.

Den eneste utstillingen som er i området ble åpnet i 2001. Den befinner seg i bygningen til "Sauna" (Badet) som under krigen ble brukt til registrering og desinfisering av nyankomne fanger. Her kan besøkende følge en markert rute i den samme rekkefølgen slik som fangene opplevde det. I det siste rommet er det utstilt cirka 2000 bilder som ble funnet etter frigjøringen. De deporterte jødene tok med seg familiefotografier til Auschwitz.

I området ved Birkenau er det oppført et monument for ofrene i leiren.

I 2005 ble to nye steder knyttet til deportasjoner og masseutryddelser gjort tilgjengelig for publikum:

- Området i nærheten av Birkenau,hvor det første gasskamret befant seg. Det ble av SS kalt "Det røde huset" og ble tatt i bruk våren 1942;
- Perrongen som befinner seg mellom Auschwitz og Birkenau (den såkalte Judenrampe). Fra våren 1942 til mai 1944 ankom transportene med jøder, polakker og romfolk. Her, ved Judenrampe foretok SS-legene utvelgelsen blant de nyankomne jødene.

Foto: Jarko Mensfelt

Minnetavle ved perrongen hvor togene
stoppet med de deporterte til leiren.
Tyske bilder tatt under krigen.

NASJONALE UTSTILLINGER

I områdene til tidligere Auschwitz 1 finner man også andre faste utstillinger, såkalte nasjonale utstillinger. Det var først og fremst de tidligere fangene fra ulike nasjoner forent i Den Internasjonale Oświęcim- komiteen som tok initiativ til å danne en slik utstilling. Formålet med den var å spre kunnskap om den nazistiske okkupasjonen i landene som menneskene ble deportert fra til Auschwitz. Den første slike utstilling ble organisert i 1960.

I løpet av årene er flere av utstillingene blitt fjernet, noen er delvis eller helt forandret og nye blitt laget. Det er spesialister utnevnt i ulike land som ofrene kom fra som står for utstillingene. De er laget i samarbeid med museet og godkjent av Det internasjonale Oświęcim Rådet.

Foto: Ryszard Domasik

Dødsmuren.
Her skjøt SS flere tusen mennesker.

Foto: Wiesław Zieliński

Den tidligere leiren Auschwitz 2-Birkenau. Karantaneavdelingen og rester etter fangebrakker kan tydelig sees på bildet.

I dag er det mulig å se følgende utstillinger:

- Jødenes lidelse, kamp og utryddelse 1933-1945;
- Den polske nasjonens lidelse 1939-1945;
- Utryddelse av det europeiske romfolk;
- Slovakenes tragedie;
- Fangene fra Tsjekkia i Kl Auschwitz;
- Forrådte borgere. Til minne om de ungarske ofrene av Holocaust;
- Deporterte fra Frankrike til Kl Auschwitz;
- Belgia 1940-1944. Okkupasjon og deportasjoner til Kl Auschwitz;
- Trakassering og deportasjon av jødene fra Nederland i 1940-1945;
- Samt utstillinger laget av Østerrike, det tidligere Jugoslavia, Russland (en ny versjon under bearbeidelse) og Italia.

MIDLERTIDIGE UTSTILLINGER OG VANDREUTSTILLINGER

Foto: Jarko Mensfelt

Fra utstillingen "Den forrådtte borgeren. Til minne om Holocaust-ofrene fra Ungarn".

I løpet av de over 60 årene som museet har eksistert har det blitt organisert nesten 300 midlertidlige utstillinger og vandreutstillinger. De har blitt sett av over 15 millioner mennesker. Utenom Polen har utstillingene blitt presentert i Østerrike, Storbrittannia, det tidligere Tsjekkoslovakia, Tyskland, Israel, Japan, Nederland, Sveits, Sverige, USA, Ungarn, Italia og det tidligere Sovjetunionen.

FORLAGET

FORLAGET HAR UTGITT HUNDREVIS AV BØKER MED ET TOTALT OPPLAG PÅ 8 MILLIONER EKSEMPLARER.

Foto: Tomasz Pielesz

Forlagets hovedmål er å bevare minnet om de som døde i leirene, dokumentasjon av Holocaust og mord begått av nazistene i leiren, samt å spre informasjon om Auschwitz.

Forlagets hovedmål er å bevare minnet om leirenes ofre, dokumentasjon av Holocaust og mord begått av nazistene i leiren, samt å kjentgjøre temaer om Auschwitz.

Forlaget utgir i et stort antall språk og de inkluderer både forskningsarbeid og populærvitenskap, skjønnlitteratur, memoarer, billedbøker, kataloger, guidebøker, poesi, plakater og dokumentarfilmer om leirens historie.

De viktigste utgivelsene er: "Kalendarz wydarzeń w KL Auschwitz" (Auschwitz krønike) av Danuta Czech og m.fl utgitt på flere språk, "Auschwitz 1940-1945 – Węzłowe zagadnienia z dziejów KL Auschwitz" (Auschwitz 1940-1945 – De viktigste problemstillingene fra KL Auschwitz historie).

Fra 1957 utgis det både polske og tyske tidsskrifter som presenterer forskningsresultater utarbeidet både av museets forskere og andre som jobber med forskjellige aspekter av museets historie.

Informasjonsbulletinen PRO MEMORIA har blitt utgitt siden 1994 og informerer om vitenskapelige, politiske og samfunnsmessige sosiale aspekter ved Museets aktiviteter.

I motsetning til "Zeszyty Oświęcimskie" som er av vitenskapelig karakter er PRO MEMORIA rettet mot et bredere publikum, fra forskere til skoleungdom.

Alle publikasjoner kan kjøpes i salgsbodene som befinner seg i museets områder og kan også bestilles på internett (www.auschwitz.org.pl).

INTERNETT

Museets nettside (www.auschwitz.org.pl) gir besøkende anledning til å gjøre seg kjent med historien om Auschwitz og tilgang til arkivmateriale med over 100000 navn over de drepte fangene i KL Auschwitz. Museet kan også bli kontaktet via e-post (muzeum@auschwitz.org.pl). Ved å gi informasjon om adkomst, priser, reservering av guider og overnattingsmuligheter i Oświęcim, hjelper nettsiden å planlegge besøket i leiren. Nettsiden gir også mulighet til til å gjøre seg kjent med virksomheten og ulike tilbud fra Det Internasjonale Læringssentret om Auschwitz og Holocaust. Den gir tilgang til informasjonen om de viktigste hendelsene ved minnestedet, om museets oppbygging og de ulike avdelingenes aktiviteter. Den viser også et fotogalleri med gamle og nye fotografier.

ANTALL BESØKENDE I 2009 SETT I FORHOLD TIL VERDENSDELER.

I flere år har den tidligere leiren blitt årlig besøkt av millioner av mennesker fra hele verden.

Flere hundretusen mennesker fra hele verden interessert i Auschwitz's historie oppsøker nettsiden.

LÆRINGSAKTIVITETER

DET INTERNASJONALE LÆRINGSSENTERET AUSCHWITZ OG HOLOCAUST (MCEAH)

MCEAH ORGANISERER ETTERUTDANNING, SEMINARER, KONFERANSER, OPPHOLD OG STUDIETURER,WORKSHOPS, VITENSKAPELIGE FAGLEIRE FOR PEDAGOGER OG UNGDOM FRA POLEN OG UTLANDET. FORELESNINGER OG UNDERVISNING ER LEDET AV MUSEETS VITENSKAPLIGE ARBEIDERE OG HØYSKOLELÆRERE. MCEAH ORGANISERER OG TILRETTELEGGER TURISTBESØK.

27. januar 2005 feiret KL Auschwitz 60 års jubileum av leirens frigjøring. I forbindelse med feiringen ble Det internasjonalle læringssenter om Auschwitz og Holocaust stiftet av den polske kulturministeren. Flere hundre tidligere fanger skrev under på grunnleggelsesdokumentet. En av de viktigste aktivitetene for MCEAH er samarbeid med ungdom og lærere fra Polen og utlandet samt samarbeid med polske og utenlandske vitenskapelige institusjoner.

Som en del av læringsaktivitetene organiseres det forelesninger, undervisning i museet, workshops, konferanser for lærere, symposium, filmvisninger, tegnekonkunkurranser og konkurranser for beste skriveoppgaver om leiren.

Læringssenteret er interessert i samarbeid med ungdom. Elever fra en videregående skole i Moskva ser utstillingen om romfolket.

Foto: Skole nr. 653 i Moskva

MCEAH ORGANISERER BLANT ANNET:

- ETTERUTDANNING

Etterutdanningen for lærere er godkjent av de polske skolemyndighetene, varer i tre semestre og er organisert i samarbeid med Det Pedagogiske Akademi i Kraków. Problemstillingene om leiren og dens fanger behandles tverrfaglig og settes i sammenheng med utviklingen av nazistisk terror og folkemord rettet først og fremst mot jøder, men også mot polakker, romfolk og andre ofre. Studiet tar for seg opphavet og utviklingen av totalitære systemer og analyserer fenomene som rasisme, antisemittisme og intoleranse.

Det omhandler også sentrale problemstillinger om 2. verdenskrig og dens konsekvenser, den jødiske nasjonens kultur og dens rolle i litteratur, kunst og filosofi.

Undervisningen blir gitt av kjente historikere, sosiologer, litteratureksperter,akademikere og museets vitenskaplige ansatte.

- SEMINARER

Seminarer av flere dagers varighet er rettet mot lærere i humanistiske fag, kontaktlærere og kateketer som arbeider i ungdoms- og videregående skoler og har som mål å forberede skoleungdom til besøk i museet. Det gis forelesninger i:

Ulike nasjonale og religiøse grupper og deres skjebner i KL Auschwitz, filmvisninger av dokumentarfilmer om Auschwitz og Holocaust, forelesninger i Arkivet og Avdelingen for Samlinger og faglige besøk i den tidligere leirens områder.

- TEMATISKE KONFERANSER

Endags tematiske konferanser omhandler de viktigste hendelsene fra KL Auschwitz' historie og er rettet mot lærere og kursinstruktører for MCEAH som ønsker å utvide sine kunnskaper om Auschwitz, Holocaust og 2. verdenskrig. Konferansene tar for seg problemstillingene som nevnes i videreutdanningsstudiene og seminarene. Det er også en plattform for meningsutveksling om hvordan man skal lære ungdom om temaet.

- SEMINARER OG STUDIEOPPHOLD FOR PEDAGOGER OG UNGDOM FRA POLEN OG UTLANDET

Seminarer og studieopphold gir deltakere muligheten til å lære historien om Auschwitz i lys av den tyske okkupasjon i Polen og Europa. Avhengig av de besøkenes alder, interesser og forventninger forberedes det individuelle problemstillinger.

Foto: Bartosz Bartyzel

Internasjonalt seminar for europeiske lærere.

BESØK I DEN TIDLIGERE KONSENTRASJONSLEIREN

AUSCHWITZ – ET VIKTIG STED FOR VÅR TID

OVER 30 MILLIONER MENNESKER FRA HELE VERDEN HAR HITTIL BESØKT AUSCHWITZ.

Kort tid etter frigjøringen ble Auschwitz gjort til et meget viktig minnesmerke for den moderne tid. De over 30 millioner besøkende fra hele verden bekrefter det.

Siden 1990 er antall besøkende stadig voksende. I dag er det over en million mennesker fra over hundre land som årlig besøker Auschwitz. De fleste kommer fra Polen, USA, Storbritannia, Tyskland, Frankrike og Israel. Flere politikere kommer og viser sin respekt til leirens ofre og mange statsledere betrakter et besøk i den tidligere leiren som sin moralske forpliktelse. Stedet betraktes som en av viktigste advarsler for menneskeheten. Den tidligere fangen og polske utenriksministeren Władysław Bartoszewski sa: "Oświęcim er i historien den viktigste kirkegården uten graver. Dette er stedet hvor det ikke finnes graver til å legge ned steiner eller blomster til minne om den enkelte. Her finnes det ikke graver fordi kroppene ble spredt med vinden. Og det forplikter..."

Det internasjonale møtestedet for ungdommer i Oświęcim

Hvert år besøker over en million mennesker fra hele verden Minnesmerket Auschwitz-Birkenau. Det er mulig å bli guidet i områdene for de tidligere leirene av en autorisert museumsguide.

ÅPNINGSTIDER

Museet er åpent alle ukedager, følgende tider:

8.00-15.00	**desember-februar**
8.00-16.00	**mars, november**
8.00-17.00	**april, oktober**
8.00-18.00	**mai, september**
8.00-19.00	**juni-august**

Åpningstidene gjelder ved besøk i de tidligere leirområdene. Informasjonskontoret om tidligere fanger, Arkivet, Samlingene, Biblioteket og administrasjonen er åpent fra mandag til fredag mellom kl. 7.00 og 15.00 (gjelder ikke helligdager). 1. januar, 25. desember og 1. påskedag er museet stengt.

Den tidligere leiren Auschwitz 1.

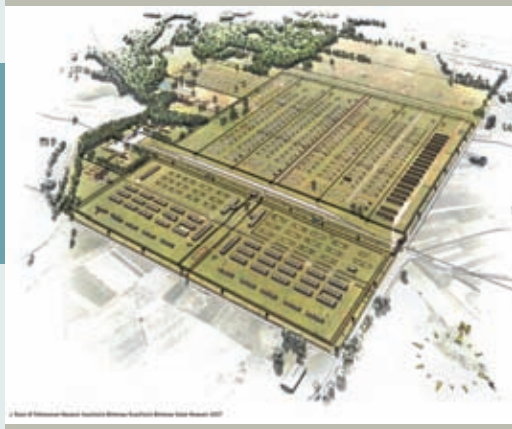

Den tidligere leiren Auschwitz 2-Birkenau.

BEFARING - GENERELLE BEMERKNINGER

BEFARINGSTIDEN ER AVHENGIG AV INDIVIDUELLE INTERESSER. EN BØR AVSETTE MINST 3,5 TIMER FOR Å GJØRE SEG KJENT MED DE TIDLIGERE LEIROMRÅDENE. SKAL MAN GÅ MED EN GUIDE KAN EN VELGE EN GENERELL TUR PÅ CA.3,5 TIMER ELLER EN FAGTUR MED SPESIALISTER AV VARIGHET PÅ 6 TIMER ELLER TO DAGER.

Det er gratis å besøke Minnestedet og å se utstillingene og enkelte objekter i de tidligere leirene Auschwitz 1 og Auschwitz 2-Birkenau.

Noen av blokkene i Auschwitz 1 er ikke åpne for besøkende, men i Auschwitz 2-Birkenau er det mulig å gå inn i de fleste av brakkene som er der.

Det er viktig å oppsøke fire bemerkelsesverdige steder som befinner seg i nærheten av leirene:

- Området som fungerte som det første gasskamret i Birkenau, det såkalte "Røde huset" (noen få hundre meter fra Birkenaus nordlige grense);
- Området hvor det andre gasskamret i Birkenau befant seg, det såkalte "Hvite huset" (noen få hundre meter fra Birkenaus vestgrense);
- Perrongen, den såkalte Judenrampe, hvor det fra våren 1942 til våren 1944 ankom transporter med jøder, polakker og romfolk (mellom Auschwitz og Birkenau, ca 1,5 km fra leirene);
- Fellesgravene for fanger som døde like før eller straks etter frigjøringen.

Områder under museets beskyttelse som befinner seg i nærheten av leirene Auschwitz 1 (A) og Auschwitz 2-Birkenau (B):

- steder hvor de to første gasskamrene i Birkenau var (1,3);
- perrongen hvor transportene med de deporterte ankom (4);
- minnestein over de myrdede sovjetiske fangene (2);
- fellesgrav for fanger som døde like før eller straks etter frigjøringen.

Jødiske bønneklær.
Fra utstillingen i Auschwitz 1.

Foto: Jarko Mensfelt

OMRÅDER I DEN TIDLIGERE LEIREN AUSCHWITZ 1

I den tidligere leiren Auschwitz 1 grunnla nazistene den første manns-leiren i 1940 og en kvinneleir i 1942. Her ble de første testene for utryddelse ved bruk av Syklon B utført, og det var her de første jødene ble drept samt at de første dødelige medisinske eksperimentene fant sted. Flesteparten av henrettelsene skjedde også her. Leiren ble brukt som arrest for fanger fra andre deler av leirkomplekset. Mesteparten av SS-administrasjonen hadde sitt hovedsete i leiren og det var herfra de ledet utvidelsen av leirkomplekset.

OMRÅDER I DEN TIDLIGERE LEIREN AUSCHWITZ 2-BIRKENAU

I Birkenau bygde nazistene de fleste installasjonene for å utføre massedrap. Disse ble brukt til å utrydde circa en halv million europeiske jøder. Samtidig var Birkenau den største konsentrasjonsleiren (over 300 enkle, trebrakker) i Europa. I 1944 befant det seg over 90000 fanger i leiren, hovedsakelig jøder, polakker, romfolk, sovjetiske borgere og andre folkegrupper.

I området finnes det rester etter leiren og områder fylt med aske.

Det ekstremt store området med flere titalls bevarte primitive fangebrakker, hundrevis av rester etter ødelagte brakker, 10 km med veier og over 2 km med jernbanelinjer viser Auschwitz' spesielle arkitektur som hadde et overordnet mål: å utrydde mennesker.

Interiør i murbrakke i Birkenau.

Foto: Wiesław Zieliński

GUIDER

Man bør leie en autorisert guide som kan vise en rundt i områdene for de tidligere leirene. Det vil garantere en historisk riktig overlevering av informasjon og dyktig omvisning blant utstillingene. Det er obligatorisk med omvisning for organiserte grupper og guidingen kan gis på flere språk: engelsk, kroatisk, tsjekkisk, fransk, hebraisk, spansk, nederlandsk, japansk, tysk, polsk, russisk, serbisk, slovakisk, svensk, ungarsk og italiensk.

Det er mulig å reservere omvisning via:
- internett (reservation@auschwitz.org.pl)
- telefon (+48) 33 844 81 00 / 844 80 99 fra mandag til fredag kl 7.00-15.00 og utenom denne tiden tel. (+48) 33 844 81 02 i museets åpningstider.
- fax (+48) 33 843 22 27
- informasjonsluken for besøkende. Der kan det også ordnes alle praktiske formaliteter. På grunn av stor pågang og etterspørsel fra besøkende oppfordres det til å gjøre reservasjon i god tid før besøket. Guidet omvisning koster ekstra.

Birkenau.
Det Internasjonale Minnesmerke over ofrene i leiren.

Foto: Ryszard Domasik

HÅNDBØKER

Det er mulig å kjøpe håndbøker utgitt i flere språk som på en kortfattet måte beskriver de ulike objekter og utstillingslokaler, og som viser kart med markert rute fra områderne i Auschwitz og Birkenau.

DOKUMENTARFILM

Før eller etter befaring i områdene til den tidligere leiren gis det anledning til å se en 15-minutters dokumentarfilm(det må kjøpes ekstra billett til visningen). Filmen er en del av filmmaterialet som ble laget av Den Røde Armès kamerafolk og viser leiren da den ble frigjort av sovjetiske soldater, fanger som ble reddet og de ulike mordbevis som ble funnet her.

FORFLYTTING MELLOM LEIRENE

Når man beveger seg til fots den 3 km lange veien mellom Auschwitz og Birkenau går en forbi områder som tidligere var knyttet til leiren og hvor det var tyske produksjonsbedrifter,verksteder, lagre, kontorer og leirens tekniske lager. Her arbeidet og døde fangene. Det er også bevarte rester etter perrongen hvor transportene ankom og hvor SS-legene gjennomførte utvelgelsene. Det er også mulig å bevege seg mellom leirene ved hjelp av egne transportmidler og benytte seg av parkeringsplassene ved leirene. Det går også regelmessig busstransport mellom leirene.

"MILLIONER
AV MENNESKER
VET HVA AUSCHWITZ
VAR, MEN VÅRT
VIKTIGSTE ANLIGGENDE
ER Å VÆRE BEVISST
AT VI BESTEMMER
AT EN SLIK TRAGEDIE
IKKE GJENTAR SEG.
DET ER MENNESKER
SOM LAGDE TRAGEDIEN
OG KUN MENNESKER
KAN FORHINDRE DEN".

(PROF. WŁADYSŁAW BARTOSZEWSKI,
TIDLIGERE FANGE I AUSCHWITZ).

Foto: Jarko Mensfelt

Interessen for Auschwitz' tragiske historie har ikke avtatt til tross for årene som har gått.

Foto: Lidia Foryciarz

MUSEETS ADRESSE

Memorial Auschwitz Birkenau State Museum

PAŃSTWOWE MUZEUM AUSCHWITZ-BIRKENAU
ul. Więźniów Oświęcimia 20
32-603 Oświęcim, Polska
tel. (+48) 33 843 20 22
fax (+48) 33 843 19 34 /843 18 62
www.auschwitz.org.pl
e-mail: muzeum@auschwitz.org.pl

Bearbeidet av: Teresa Świebocka, Jadwiga Pinderska-Lech, Jarko Mensfelt
Oversettelse: Ewa Slowikowska-Rogstad, Linn-Kaja Rogstad
Grafisk form og sats: Agnieszka Matuła, Grafikon
Trykk: Grafikon Jaroszowice 324, 34-100 Wadowice, tel. (+48) 33 873 46 20, fax (+48) 33 873 46 22, e-mail: biuro@grafikon.com.pl, www.grafikon.com.pl
Bildene som er benyttet i denne brosjyren kommer fra samlingene til det statlige museet Auschwitz-Birkenau. Vi vil gjerne takke: Ryszard Domasik, Lidia Foryciarz, Wojciech Gorgolewski, Nel Jastrzębiowska, Henryk Makarewicz, Jarko Mensfelt, Stanisław Momot, Rafał Pióro, Mieczysław Stec, Wiesław Zieliński
og for samarbeidet mellom Det Internasjonale Ungdomshuset i Oświęcim og skole nr. 653 i Moskva.

© 2010 Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau

FRA AUSCHWITZ HISTORIE – TIDSLINJE

1939

- **1. september** – (det nazistiske) Tyskland angriper Polen. 2. verdenskrig er i gang.
- **Årets slutt** – På grunn av hyppige arrestasjoner av polakker og overfylling av fengslene i Ovre Schlesien og Zagłębie Dąbrowskie planlegges det i SS' hovedkvarter i Wrocław å opprette en egen konsentrasjonsleir for polakker.

1940

- **27. april** – Etter befaring på ulike steder gir SS-kommandanten Heinrich Himmler ordre om å anlegge konsentrasjonsleir i de gamle garnisonsbygningene i Oświęcim, som på denne tiden ble kalt Auschwitz.
- **14. juni** – Tyske myndigheter transporterer de første politiske fangene til Auschwitz. Dette var 728 polakker, blant dem en liten gruppe av polske jøder. Dagen betraktes som den første dagen hvor leiren er i virksomhet. I perioden 1940-1945 ble det registrert omkring 405000 fanger hvorav 270000 av disse var menn.
- **19. juni** – De første tvangsflyttingene av befolkningen i nærområdene for å fjerne eventuelle mordvitner, redusere kontaktmuligheter mellom lokalbefolkningen og fangene og forhindre fluktforsøk fra leiren. Senere tvangsflyttinger er knyttet til utbyggingen av Auschwitz. Totalt deportere tyskerne minst 5000 polakker fra Oświęcim og bygder i nærheten. I tillegg ble hele den jødiske befolkningen fra Oświęcim, ca 7000 personer, deportert til ghettoer i nærheten. Over 100 bygninger ble demontert i byen Oświęcim og i åtte nærliggende bygder.
- **6. juli** – Tadeusz Wiejowski er den første fangen som rømmer fra leiren. Blant over 1 million deporterte personer er det flere hundre fanger; hovedsaklig polakker, sovjeter og jøder, som prøver å flykte. Mindre enn 150 fanger klarer det. De fleste ble drept av tyskerne under fluktforsøket, eller stoppet og drept senere.
- **Høsten** – Den polske motstandsbevegelsen gir informasjon om leiren til den polske eksilregjeringen i London.
- **22. november** – Under den første henrettelsen ble det skutt 40 polakker.

1941

- **1. mars** – SS- lederen Heinrich Himmler inspiserer Auschwitz for første gang. Han gir ordre om å utvide leiren og skaffe 10000 fanger som skal bygge fabrikker for det tyske konsernet IG Farbeinindustrie.
- **23. april** – Som hevn for et fluktforsøk beordrer leirens kommandant Rudolf Hoss 10 fanger til sultedøden.
- **6. juni** – Transporten med tsjekkiske politiske fanger,den første ikke-polske deportasjonen, ankommer Auschwitz.
- **3. september** – Det første forsøket for masseutryddelser ved hjelp av Syklon B. Circa 600 sovjetiske og 250 polske fanger døde.
- **Høsten** – Leirens myndigheter tar i bruk det første gasskamret i Auschwitz 1.
- **Oktober** – I Auschwitz 1s områder opprettes det en egen leir for sovjetiske krigsfanger.

– I områdene rundt den evakuerte bygda Brzezinka settes det i gang bygging av leiren Auschwitz 2--Birkenau. I Brzezinka fjernet man alle bygningene og materialene fra disse ble brukt til å bygge Auschwitz 2.

- **11. november** – Under den første henrettelsen ved Dødsveggen skyter nazistene 151 polske fanger.

1942

- **Januar** – Starten på masseutryddelse av jøder i gasskamrene
- **Mars** – Begynnelsen på deportasjonen til Auschwitz av 69000 jøder fra Frankrike og 27000 jøder fra Slovakia.
- **1. mars** – Auschwitz 2-Birkenau tas i bruk.
- **26. mars** – 2000 kvinner ankommer Auschwitz. De er en del av de 130000 kvinnene som ble registrert her.
- **Mars – Juni** – de provisoriske gasskamrene i de nærliggende Auschwitz 2-Birkenaus områder tas i bruk.
- **våren** – Jernbaneperrongen, den såkalte Judenrampe, mellom Auschwitz 1 og Auschwitz 2- Birkenau tas i bruk. Hit ankommer transportene med jøder, polakker, romfolk og andre nasjonaliteter.
- **Mai** – Starten på deportasjonen av 300000 jøder fra Polen og 23000 jøder fra Tyskland og Østerrike.
- **4. mai** – SS gjennomfører den første utvelgelsen i Birkenau. De utvalgte fangene ble drept i gasskamrene.

- **10. juni** – Ca 350 polske fanger fra straffekommandoen i Birkenau gjør opprør og prøver å flykte. Bare 7 av dem klarer det, over 300 mister livet.
- **Juli** – Deportasjon av 60000 jøder fra Nederland begynner.
- **Juli** – En av Auschwitz' 50 underleirer, leiren Golleschau i nærheten av Cieszyn ved Goleszów Sementfabrikk tas i bruk.
- **29. juli** – Edvard Schulte, en tysk forretningsmann og antinazist gir beskjed til de allierte om at Himmler under sitt besøk i Auschwitz overvar drap på 8499 jøder ved bruk av Syklon B i bunker nr 2. Dette er den første informasjonen fra tyske kilder om utrydding av jøder i gasskamrene i Auschwitz. Fra høsten 1940 får de allierte jevnlig informasjon om det som foregår i Auschwitz. Disse overføres av den polske eksilregjeringen i London som har kontinuerlig kontakt med den polske motstandsbevegelsen i og utenfor leiren.
- **August** – Deportasjon av 25000 jøder fra Belgia og 10000 jøder fra Jugoslavia begynner.
- **30. oktober** – Underleiren Buna, som senere ble gjort om til Auschwitz 3-Monowitz opprettes i nærheten av fabrikken for syntetisk kautsjuk bygd av IG Farbenindustrie. 47 underleire og utekommandoer for KL Auschwitz oppstår i tiden 1942-1944. Her plasseres det hovedsakelig fanger som arbeidet i tyske bedrifter.
- **Oktober** – Deportasjonen av 46000 jøder fra Tsjekkia og Moravia begynner.
- **Desember** – den første transporten av jøder fra Norge ankommer. Det er cirka 700 personer som kommer med to transporter.
- **13. desember** – Den første transporten av polakker som er tvangsflyttet fra Zamość-områdene. Dette er i samspill med gjennomføringen av den nazistitiske "Generalplan Ost", hvis mål var å tvangsflytte og utrydde rundt 50 millioner slavere (polakker, russere, hviterussere, ukrainere og andre) og kolonisere Sentral- og Øst-Europa, først og fremst de polske områdene, med tyske nybyggere.
- **Årets slutt** – SS-legene begynner steriliseringseksperimenter på mannlige og kvinnelige fanger.

1943

- **26. februar** – I Birkenau opprettes det såkalte sigøyner-familieleirer for romfolk.
- **Mars** – Deportasjoner av 55000 jøder fra Hellas begynner.
- **22. mars – 25. juni** – Leirledelsen tar i bruk gassovner i de fire gasskamrene i Auschwitz 2-Birkenau.
- **7. juni** – Fabrikken Krupp leier fabrikkhallen i leiren og fabrikkarbeiderne begynner å montere maskiner der. Det er flere hundre tyske bedrifter som er engasjert i forbindelse med bygging av Auschwitz-leiren. Flere av bedriftene, som f.eks. IG Farbenindustrie og Siemens, fikk ekstra fortjeneste ved å utnytte tvangsarbeiderende fanger fra leiren.
- **19. juli** – Den største offentlige henrettelsen. 12 polske fanger blir hengt av SS som hevn for at noen fanger flyktet og hadde kontakt med sivilbefolkningen.
- **9. september** – I Birkenau oppettes familieleiren "Theresienstadt" for jøder fra ghettoen i Therezin.
- **Oktober** – Deportasjonen av 7500 jøder fra Italia begynner.

1944

- **Mai** – De allierte flyr over Auschwitz og tar bilder hvor man tydelig kan se gasskamre og røyk fra brennende hauger. Tre måneder senere begynner amerikanske og britiske fly å bombe fabrikker som tilhører det tyske konsernet IG Farbenindustrie fabrikk for syntetisk kautsjuk og flytende drivstoff. Fabrikken befinner seg bare noen få kilometer fra Birkenau.
- **16. mai** – Man tar i bruk et ekstra sidespor som muliggjør å frakte de deporterte direkte til gasskamrene 2 og 3 tas i bruk. Deportasjonen av 430000 jøder fra Ungarn begynner.
- **10-12. juli** – Likvidering av den såkalte Theresienstadt-leiren. Nazistene dreper ca 7000 jøder i gasskamrene.
- **August** – Deportasjonen av 67000 jøder fra ghettoen Litsmannstadt (Łódź) begynner.
- **2. august** – Likvidering av sigøyner-familieleiren. I gasskamrene blir nesten 3000 romfolk myrdet av SS.
- **12. august** – Deportasjon av 12000 polakker etter massearrestasjoner forårsaket av utbruddet etter Warszawaoppstanden.
- **7. oktober** – Opprøret i Sonderkommando hvor fangene ble tvunget til å brenne likene av de drepte i gasskamrene. I løpet av opprøret mister 3 SS-menn og 450 fanger livet.
- **November** – Den massive jødeutryddelsen i gasskamrene stoppes.

1945

- **6. januar** – Den siste henrettelsen av ca 70 polakker dødsdomt av den tyske domstolen. Fire jødinner ble dødsdømt for å ha hjulpet til å forberede Sonderkommando- opprøret. De henges på galgen i den siste offentlige henrettelsen.
- **17. januar** – Dødsmarsjen begynner – SS evakuerer ca. 60000 Auschwitz-fanger.
- **21-26. januar** – Tyskerne sprenger gasskamrene og krematoriene i Birkenau.
- **27. januar** – 7000 fanger er i live da den sovjetiske armee frigjør Auschwitz.

Memorial Auschwitz Birkenau State Museum

APPELL OM HJELP
FOR Å BEVARE MINNESTEDET OG MUSEET AUSCHWITZ-BIRKENAU

Auschwitz er vedvarende smerte på menneskets samvittighet. Resterette rden tyske nazistiske konsentrasjons-og utryddelsesleiren bringer frem dystre minner om menneskehetens historie.

I årene 1940-1945 drepte tyske nazister på dette stedet over en million jøder, men også titusenvis av polakker, romfolk, sovjetiske krigsfanger og andre uskyldige mennesker.

Vi håper på Deres hjelp med å ta vare på områder, objekter og alle restene etter Auschwitz, og med det bevare minnet om ofrene.

Bidraget kan betales inn på kontonummer:
Bank Pekao SA oddział Bielsko-Biała
Bielsko-Biała uk. Grunwaldzka 40a
IBAN: PL 15
Bankkontonummer: 1240 1170 1111 0000 2418 5907
SWIFT: PKOPPLPW

TUSEN TAKK!

ISBN 978-83-60210-78-9